

**Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Микряковская средняя общеобразовательная школа»**

«Рассмотрено» на педагогическом совете школы Протокол №_1_ От «29» августа_2023г	«Согласовано» Заместитель директора школы по УВР: _____Ланцова Т.А./ «29» августа_2023г	«Утверждаю» Директор школы: _____/Ефимова Л.С./ Приказ №101/3-од от «29» августа_2023г
---	--	---

Рабочая программа по марийской литературе

5 класс

Цендушевой Валентины Анатольевны,

**учителя марийского языка и литературы первой квалификационной
категории**

2023-2024 учебный год

Умылтарен возымаш

«Марий литератур» предмет дене примерный программе (умбакыже – программе) кугыжаныш образовательный стандартын федерал копонентше да моло нормативно-правовой документ-влак негызеш возалтын. Тудо стандартын содержанияжым рашемда, литератур предметын ойыртежым да содержанияжым, тунемше-влакын ийготыштым да шинчымаш кўкшытыштым шотыш налын, шочмо сылнымутым тунемме вичкышым ончыкта.

«Марий литератур» предмет ончылно шогышо **цельым** палемдаш лиеш: шочмо йылме да сылнымут гоч самырык тукумлан волгыдо шонымашым шындараш, тудын уш-акылжым вияндаш, шонкален мошташ, шке йырысе пўртўсым, шочмо калыкын, мер илышын ойыртежым умылаш полшаш, поян шўм-чон шижмашан, шочмо элжым да калыкшым пагалыше да йўратыше кумыланым кушташ.

Тиде цельыш шуаш манын, тыгай **задаче-влакым** шукташ темлалтеш:

- тунемше-влакым марий да Российысе моло калык, тўнямбал сылнымутан литератур дене палдараш, нуным тиде поянлык деке шўмандаш;
- йоча-влакым лудаш кумыландаш, литератур теорий гыч налме шинчымашым кучылтын, сылнымутан произведенийым чыла могырымат лончылаш да тудлан акым пуаш, шке шонымашым каласаш, тўрлў научно-популярный литератур, справочник дене пайдаланаш, шкевуя пашам ышташ да шинчымашым погаш кумыландаш;
- литератур йылмым тичмашын да пайдалын кучылт мошташ туныкташ;
- ўдыр ден рвезе-влакын творчествыштан одарланаш йўным ышташ, нунын ончыкылык илышыштым шочмо калыкын пўрымашыж дене кылдаш полшаш.

Марий сылнымутым тунеммын ик кўлешан задачыжлан тунемше-влакын уроклаште налме шинчымашыштым илышыште кучылташ туныктымо шотлалтеш.

Туныктымо предметын ойыртеж

5-ше классыште тунемше-влак системлыме литератур курсышко куснат. Литературым мут искусство семын умылымаш, фольклор да сылнымутан произведенийлаште тўссўретым чонгым йўн-влакым рашемдымаш ондакысе лудмо опытан да у материал негызеш виянгыт.

Тыште калык ойпого поянлык (йомак, писатель-влакын возымо йомакышт, калыкмут, тушто, калык пале, ойўрў) кумда верым налеш. Посна тўшкам ыштат шочмо литературлан негызым пыштыше сылнымут мастер-влакын творчествышт, йоча-влакын илышыштым сўретлыше да пўртўс теме дене кылдалтше тўрлў жанран произведений-влак. Тўрыс лончылалтыт басне да литератур йомак жанр-влак. Кугу тўткыш сылнымут текстын ойыртежалтше палыжлан, тўссўретым рашемдымылан да тудым чонгым йўн-влаклан ойыралтеш.

5-ше классыште ыштышаш **тўн сомыл-влак** тыгай улыт: устан да сылнын лудмо техникым вияндымаш, планым чонымаш, литератур произведенийлан аннотацийым, аклыме ойым (отзывым) возымаш, содержанияжым тўрлў йўн дене каласкалымаш, произведенийым лончылымо да тыгак искусствын моло ужашлаштыже сылнымут тўссўретым да мут тўссўретым тўрлў ситуацийыште кучылтмо дене кылдалтше йодыш-влаклан вашмутым пуымаш.

Предмет дене ыштышаш паша

Литератур курсым чонгым логике почеш кажне класс ончылно раш практический задаче шындалтеш.

5-ше классыште тунемше-влак системлыме литератур курсышко куснат. Литературым мут искусство семын умылымаш, фольклор да сылнымутан произведенийлаште тўссўретым чонгым йўн-влакым рашемдымаш ондакысе лудмо опытан да у материал негызеш виянгыт.

Тыште калык ойпого поянлык (йомак, писатель-влакын возымо йомакышт, калыкмут, тушто, калык пале, ойўрў) кумда верым налеш. Посна

түшкам ыштат шочмо литературлан негызым пыштыше сылнымут мастар-влакын творчествышт, йоча-влакын ылышыштым сүретлыше да пүртүс теме дене кылдалтше түрлө жанран произведений-влак. Түрыс лончылалтыт басне да литератур йомак жанр-влак. Кугу тütкыш сылнымут текстын ойыртегалтше палыжлан, түссүретым рашемдымылан да тудым чонымо йөн-влаклан ойыралтеш.

5-ше классыште ыштышаш **түн сомыл-влак** тыгай улыт: устан да сылнын лудмо техникым вияндымаш, планым чонымаш, литератур произведенийлан аннотацийым, аклыме ойым (отзывым) возымаш, содержанияйым түрлө йөн дене каласкалымаш, произведенийым лончылымо да тыгак искусствын моло ужашлаштыже сылнымут түссүретым да мут түссүретым түрлө ситуацийыште кучылтмо дене кылдалтше йодыш-влаклан вашмутым пуымаш.

Тунемме пашан лектышыже

Түн школым тунем лекше самырык ен «Марий литератур» предмет полшымо дене тыгай **личностный лектыш** дене ойыртегалтшаш:

– шочмо калыкшын да тыгак Россия да түнямбал калык-влакын тўвыраштым, традицийыштым, ылыш ойыртемыштым, чон поянлыкыштым сайын палыше, шке калыкшым да шочмо элжым йўратыше, вес калыкын йўлажым пагалыше, тудын деке поро шонымашан, яндар шўм-чон дене мелын шогышо айдеме семын;

– коммуникативный да шинчымашым погымо (познавательный) задаче-влакым шуктымаште ешартыш информаций источникым (научно-популярный литератур, справочник, словарь, энциклопедий, интернет-ресурс да т.м.) кучылт моштымаш дене.

Метапредметный лектыш семын тыгай моштымашым палемдыман:

– проблемым умылен, гипотезым шынден, материалым кышкарлен (структуризоватлен), шке шонымашым да позицийым негызлен, кутырымо да возымо ойышто причинно-следственный кылым ончыктен, иктешлымашым ыштен;

– шкевуя пашам шуктен да шинчымашым поген, тудым аклен, шке интересын сфержым ойырен;

– түрлө информаций источник дене пайдаланен, тудым лончылен да шкевуя пашаште кучылтын.

Түн школым тунем пытарышын **предметный лектышыже**:

– сылнымутан произведенийлаште нўлталме түн проблеме-влакым ужын да аклен моштымаш;

– литератур произведений да тудым возымо жап кокласе кылым умылымаш, сылнымутышто нўлталме курымашлык да тачысе кечын нравственный негызыштым рашемдымаш;

– литератур произведенийым лончылен моштымаш: род ден жанр ойыртемым, темым, түн шонымашым, нравственный пафосым, герой-влакын койыш-шоктышыштым рашемдымаш, ик але икмыняр произведенийысе герой-влакым танастарен аклымаш;

– произведенийын сюжет элементшым, чоналтмыжым, йылмым сўрастарыме йөн-влакым рашемдымаш, идейно-художественный содержанияйжым почмаште нунын верыштым палемдымаш (филологий лончылымашын элементше-влак);

– сылнымутан произведенийым лончылымаште литературшанчысе (литературоведческий) терминологий дене пайдаланен моштымаш;

– сылнымутан литератур полшымо дене шочмо калыкнан илен толмо корныжым, ойыртегалтше койыш-шоктышыжым, көргө чон-моторлыкшым, тўвыражым, йылме вий-куатшым, поян вер-шўржым шижын да ужын моштымаш, тиде поянлыкым руш да моло калык-влакын уш-акыл да шўм-чон поянлыкышт дене танастарен аклымаш;

– сылнымутан произведений-влак деке шке кумылым (отношенийым) ончыктымаш, нунылан акым пуымаш;

– литератур произведений нерген шке шонымашым каласен моштымаш;

– авторын позицийжым умылымаш да тудын деке шке кумылым ончыктымаш;

– түрлө жанран произведений-влакым колыштын да лудын умылымаш;

– шочмо йылмын мут поянлыкшым да текст гыч цитатым кучылтын прозаический произведенийын содержанияйжым калсакален моштымаш;

лудмо але колыштмо текст почеш йодышлан вашмутым пуымаш; монолог ден диалогым чонымаш;

– тунемме произведений-влакын тематикыштым да проблематикыштым лончылымаш дене кылдалтше изложений ден сочинений, классыште да мӱнгыштӱ возымо творческий паша, шкевоя лудмо произведенийлан рецензий (цитатым кучылтын да танастарен возымо), литературно-критический статья-влаклан конспект, литератур да культур теме дене реферат;

– сылнымутан литературым мут искусствын кончышыжо семын умылымаш;

– литератур произведений-влакым эстетике могорым аклымаш;

– сылнылыкым ужын да шижын моштымаш;

– шомакын сылнылыкым шочыктышо вийжым шижмаш: сылнымут тӱссӱретым чонымаште сылнештарыме йӱн-влакын верыштым умылымаш.

Тунемме планыште «Марий литератур» предметын верже

«Марий литератур» предметлан тӱн школышто 5-ше классыште – 51 шагат ойыралтеш. «Часть, формируемая участниками образовательного процесса» шотеш 1 шагат школышто ешаралтеш, тыге 68 шагат лиэш.

Тунемшаш материалым шагат шот дене шеледымаш

Литератур произведенийым лудаш да тунемаш — 43 шагат.

Шке семын лудаш да кангашаш — 7 шагат.

Йылме лывыртыме паша — 15 шагат.

Ешартыш жап — 3 шагат.

Туныктымо годым энгертышаш тӱнг книга

Е.М.Иванова, Т.Н.Воронцова. Туан литература: 5 класслан учебник-хрестомати. — Йошкар-Ола: Мары книг³ издательство, 1994 и.

ТУНЕММЕ КУРСЫН СОДЕРЖАНИЙЖЕ

Ончылмут. (1 шагат)

Сылнымутан литератур – мут искусство. Лудшыен да книга. Йӱратыме произведений, автор. Тунемме книга да тудын геройжо-влак.

Литератур теорий: Сылнымутан литератур – мут искусство.

Калык ойпого. (5 шагат)

Калык ойпого – калык чон поянлык. Тудым каласкалыше да погышо-влак. Поян калык ойпогын ен коклаште шарлымыже.

Калык ойпогын тыгыде жанрже-влак

Калыкмут. Калыкын уш-акылжым, илыш опытшым келгын почын пуышо сылне ой. Калыкмутын тематикыже. Калыкмутын шонымашым тичмашын, иктешлен да раш каласымыже, ойым аклаш кучылталтмыже, туныктен каласыме вийже да айдеме илышын тярлц йыжынлажым авалтымыже. Ожнысо да кызытсе паша, элым йӱратыме да аралыме, айдемын илышыже ден койышыж нерген калыкмут-влак.

Тушто. Туштын посна предметым але пяртяс кончышым сылнын туштен каласыше, калыкын аллегорий сынан шонымашыжым (мышленийжым) кумдан почын ончыктышо сынже. Паша, пӱртӱс вий, вольык да янлык нерген тушто.

Калык пале. Кугезе марийын фӱртӱс кончышым, игечын вашталт шогымыжым тяткын эскерен шогымыжо калык палым шочыктымыжо.

Пүртүс да айдемын койыш-шоктышыж дене кылдалтше пале-влак.

Ойөрө. Ойөрөн кугезе марий калыкын мунло илыш-йўлаж дене кылдалтмыже да тудын ойыртегалтше философийжым, илыш педагогикыжым да ю-туныктымашыжым самырык тукумлан почын ончыктымжо.

Калык ойпогын тыгыде жанржын чоңалтмыже, сылнылыкше, йылме ойыртегалтше.

Йомак (4 шагат)

«Ший пўян Ший Пампалче». (3 шагат)

Йомакын содержанияйже. Пампалче – ойыртегалтше герой, тудын койыш-шоктышыжо, сын-кунжо. Моло герой-влакын койышышт.

Йомакын тўн шонымашыже. Айдемын шке пиалже, порылык верч кучедалмыже. «Осал» да «поро» концеп-влакын рашемдалтмышт.

Йомакын йылме ойыртегалтше.

Литератур теорий да историй: калык ойпого (фольклор). Фольклорын жанрже-влак. Юзо, янлык нерген да илыш-йўла дене кылдалтше йомак-влак. Йомакысе герой-влак. Сюжет. Фольклор произведений-влакын ойыртегалтше йылмышт да чоңалтмышт.

Шке самын лудаш да кангашаш. (1 шагат)

Родо-тукум калык-влакын йомакышт.

Тўрлө калык йомаклаште икгайлык да ойыртегалтше. Национальный культурым калыплымаште йомакын верже.

«Меран» (манси калык йомак)

«Кузе купеч кечым петыраш шонен» (удмурт калык йомак)

ЛИТЕРАТУР ЙОМАК (5 шагат)

Пет Першут «Кутко сс³н». (3 шагат)

М. Илибаева. «Кож ден лапчык пыл». (1 шагат)

Йомакын идеяный содержанияйже (теме, проблеме, тўн шонымашыже). Йомакыште нўлталме нравственный йодыш, чын да шоя шўм-чон поянлык да моторлык нерген умылымаш. Порылыкын, ончыкылык илыш нерген шонымашын вий-куатше. Йомакыште автор-повествовательнын тўссўретше.

Йомакын чоңалтмыже, сылнылык ойыртегалтше.

Г. Тукай. «Таргылтыш». (1 шагат)

Почеламут формо дене возымо йомак. Йомакыште фольклор традиций (чоңалтмыже, герой-влакын образышт, тема, тўн шонымаш, йылме ойыртегалтше).

Йомакым каласкалышын (авторын) образше.

Литератур теорий да историй: литератур йомак. Автор. Повествователь. Чын илыш кончыш (реальное) да фантастике. Тема. Тўн шонымаш.

Шке самын лудаш да кангашаш. (1 шагат)

К. Беляев «Кў техень патыр?», М. Ильяков Н. «Марья дон Тарья», В.А. Акцорин Кырык мары ямаквлă, А.Е. Китиков «Марий калык тушто-влак», «Калыкмут», «Марий калыкмут мутер».

Марий сылнымутын тўнгалтыш ошкылжо (9 шагат)

С. Чавайн. Марий литературлан негызым пыштыше сылнымут мастар. (3 шагат)

«Поэт лўмем кузе лекте». «Ого».

Марий сылнымутан литературышто Поэтын шочмыжо. С.Г. Чавайнын тыршен тунеммыже, калык ойпого деке шўманмыже, тудым шке творчествоштыже устан кучылтмыжо. Сылнымутан книга ден калык творчестве ончыкылык писательым шке гыч возаш кумыландымышт. Икымше марла почеламутын шочмыжо. Поэт – калыкын ончыл енге, ончык вўден кертше вийже, шочшыжо, илышым келгын палыше гражданин.

«Ото» почеламут. Авторын пўртўс да айдеме илышын нравственный сынжым романтический шўлыш дене почын пуымыжо.

Почеламутын аллегорий сынже.

Н.Мухин. (2 шагат) «**Ото**» почеламут. Отын символ сынан тўссўретше. Поэтын пўртўсым орлыкан шемер кресаньыкын шинчаж дене ужын сўретлымыже. Почеламутын сылнылык ойыртемыже.

«**Кайык-влак**», «**Йолагай ден Пулагай**» почеламутлаште авторын марий калык ойпого традицийлан энертымыже. Почеламут-влакын нравственный негызышт.

Г. Микай – марий сылнымутышто басне жанрлан негызым пыштыше поэт-баснописец (3 шагат)

«**Маскаиге**», «**Пормо**». Баснылаште вольыкын, янлыкын да ўвран тўссўретышт.

Маскаигын образше гоч шкежым гына йўратыше, ача-ава помышеш нимогай ойгым ужде кушшо, илышым палыдыме, молын ойгым умлыдымо еным сўретлымаш.

«Пормо» басныште пашам йўратыдыме, ен пўжвўд дене илаш тыршыше айдемын тўсшў. Осал койыш ваштареш кучедалмаште чынын сенымыже, калыкын вий-куатше.

Туштымой – айдемын посна койышыжым сўретлыме йўн.

Басныште калыкын уш-акылжым, илышумылымашыжым ончыктымаш. Тудын фольклор негызыше, почеламут формыжо, чоналтмыже. Басныште мораль да тудын верже.

Г. Микайын басныже-влакын йылме ойыртемышт.

Г. Микай да И.А. Крылов.

Литератур теорий: басне нерген умылымаш. Сюжет. Аллегорий. Мораль. Танастарымаш. Юмор да сатир.

Шке семын лудаш да кангаш. (1 шагат)

Г. Микай. «Шыга», «Ўвыра», «Корак», «Пире», «Пырыс».

В.М. Васильев (Ўпымарий), «Пырыс ден шыл», «Пырыс ден коля».

Марий сылнымутышто йоча тўня (12 шагат)

М. Шкетан. Писательын йоча илышыже. (4 шагат)

«**Мичун уке ачажат...**» .

Ойлымашын 1920 ийласе марий ялын илыш чынешыже негызлалтмыже. Калык илыш-йўла, айдемын койыш-шоктышыжо, ойгыжо, куанже.

Мичун сын-кунжо, нелылык ваштареш кучедалмыже, нравственный тўсшў.

Мичун аваже, ял калык, тунуктышо, Курий ден ватыже. Нунын нравственный тўсышт, илыш ойыртемышт, сын-кунышт, койыш-шоктышышт.

Пўртўс сўрет да ойлымашын содержанияйже, событий-влак.

Писательын марий енын илышыжым да пўртўс сўретым почын пуымаште мастарлыкше.

Литератур теорий да историй: ойлымаш нерген умылымаш. Сюжет. Пўртўссўрет (пейзаж) да тудын шуктым сомылжо (функцийже). Повествований. Описаний.

Шабдар Осып. Писатель нерген кўчык ой. «Тўшка вий дене». (3 шагат)

Литератур теорий: портрет. Сылнымут деталь. Геройын койыш-шоктышыжо.

М. Казаков. Поэтын творчествоштыже йоча-влакын илышышт, нунын пўрымашышт нерген шонкалымаш. (2 шагат) «Миша».

Почеламутын содержанияштыже патриотизм шўлышан улмыжо, Мишан койышыжо, сын-кунжо, шочмо элым йўратымыже. Самырык тукум да шочмо эл.

Почеламутын чоңалтмыже, сюжетше дене ойлымаш деке лишыл улмыжо, йылмыже (танастарымаш, эпитет, ойсавыртыш-влак, мутын вияш да вончештарыме значенийже).

И. Одар. Калыкын илыш-йўлажым, койыш-шоктышыжым сайын палыше писатель. (2 шагат)

«Таргылтыш»

Йоча-влакын сын-кунышт, койыш-шоктышышт, илыш да пўртўс кончыш-влакым умылаш тыршымышт.

Произведенийын калык ойпого да этнографий негызше, мыскара сынже, содержанияштыме почын пуымаште пўртўс сўретын функцийже.

Ойсавыртыш, эпитет, танастарымаш-влакын идейный содержанияштыме почын пуымаште рольышт, персонаж-влакын шўм-чон йўлымышт, авторын герой-влак деке кумылжо.

Н. Ильяков. Писатель нерген кўчык ой. (2 шагат)

«Латик кролик»

Ойлымаште тарватыме морально-этический йодыш-влак. Ача-ава да йоча-влак кокласе кыл. Самырык тукумым ончен куштымаште ешын верже. Кочан ушан мутшо.

Произведенийын тўн шонымашыже. Текстеште калыкмутын верже.

Шке семын лудаш да кангашаш. (1 шагат)

К. Васин «Эчу», Шабдар Осып «Кориш»,

Ава-кава (3 шагат)

А.Александров-Арсак «Тау, авай». (1 шагат)

З. Дудина. Поэт нерген ой. (1 шагат) «Авай дене пырля»

Ава – йочалан эн шерге да лишыл айдеме. Тудын дене куаныме да кугешныме кумыл. Аван икшывыжлан волгыдо кумылым, илыш ўшаным шочыктышо вий-куатше. Произведенийын нравственный негызше.

Почеламутын йылме ойыртемеже.

Шке семын лудаш да кангашаш. (1 шагат)

Г. Гадиатов. «Мемнан тукум ава»; Д. Исламов. «Авай», «Ава ден кава»;

В. Осипов-Ярча. «Ава гай шочмо мланде»; А. Иванова. «Аваем ош пижым мыланем пидеш»; В. Рееж-Горохов. «Илыза, ава-влак, шуко».

Шочмо кундемысе пўртўсын волгыдо сынже (6 шагат)

К. Беляев. Писатель нерген кўчык ой. (2 шагат)

«Изи тумо»

Ойлымаште пўртўсым да тукум кокласе кылым сўретлымаш. Илалше енын да йочан койыш-шоктышышт.

Изи тумын символический образше.

В.Колумб. (1 шагат). «**Чодыра йомак**».

А. Федоров. Писатель нерген кўчык ой. (1 шагат)

«**Шулдыран тагна-влакын мурышт**»: «**Выле-выле**», «**Турий**», «**Шўшпык**»

Авторын пўртүс илышым тўткын шымлымыже. Марий кундемыште идалыкын тўрлө жапыште вашлиялтше кайык-влакын муру йўкышт, нунын ойыртемышт.

Шадт Булат. Поэт нерген ой. (1 шагат)

«**Ший памаш**»

Почеламутышто пўртүсын кумылым нолтышө вийже, чеверлыкше, поянлыкше. Чыла чонанын да пўртүсын вашкылышт. Памаш – пўртүсым, чыла чонаным иктешыше символ сынан тўссўрет.

Литератур теорий: лирический почеламут. Рифме. Лирический почеламутын сылнымут тўссўретше. Олицетворений, Эпитет. Метафор. Прозо ден почеламут коклаште улшо икгайлык да ойыртем.

Шке семын лудаш да кангашаш. (1 шагат)

А. Бик. «Шошо лирике», В.Бояринова «Чодыраште», Йыван Кырля «Шошо кече», С. Чавайн. «Кенгеж», Ю. Чавайн. «Латкок тылзе», А. Васильев «Ломбо пеледеш», В. Изилиянова. «Эр шошым», Г. Сабанцев. «Кечыйол тошкалтыш дене».

Шочмэл — чевер (4 шагат)

С. Вишневский. (2 шагат) «**Марий Эл**» почеламутын патриотизм сынже. Шочмо калык, шочмо кундем, тудын мотор пўртүсшө да поянлыкше дене кугешныме кумыл.

Надежда Сильби. (1 шагат) «**Шёмбел Чуваш мландем**».

Шке семын лудаш да кангашаш. (1 шагат)

А.Бик «Марий Эл», Н.Егоров «Кырык сирем — шачмы в³рем», А.Канюшков «Козьмодемьянск», В.Колумб «Олаэм», Сем.Николаев «Марий чодыра», «Марий л³ман ола», В.Панов «ильшемын эн чеверже».

Наизусть тунемашлан произведений-влак

С. Чавайн. «Ото».

Г. Микай. «Пормо».

М. Казаков. «Миша».

Шадт Булат. «Ший памаш».

С. Вишневский «Марий Эл».

З. Дудина. Поэт нерген ой «Авай дене пырля».

Монгыштө лудаш ешартыш книга-влак

Марий йомак-влак.

А. Китиков. «Марий калык тушто-влак», «Калыкмут», «Марий калыкмут мутер».

К. Васин. «Кече».

Г. Микай. «Эрык».

В. Сави. «Илыш йўк».

К. Беляев. «Норгы тум».

А. Мичурин-Азмекей. «Чодыра сем», «Чодыра памаш» сборник.

Литератур теорий да историй гыч сведений-влак

- Калык ойпого (фольклор). Фольклорын жанрже-влак. Юзо, янлык нерген да илыш-йўла дене кылдалтше йомак-влак. Йомакысе герой-влак. Сюжет. Фольклор произведений-влакын ойыртемайтше йылмышт да чоңалтмышт.
- Литератур йомак. Автор. Повествователь. Чын илыш кончыш (реальное) да фантастике. Теме. Тўн шонымаш.
- Басне нерген умылымаш. Сюжет. Аллегорий. Мораль. Танастарымаш. Юмор да сатир.
- Ойлымаш нерген умылымаш. Сюжет. Портрет. Сылнымутысо рашемдыш (деталь художественная). Геройын койыш-шоктышыжо. Пўртўссўрет (пейзаж) да тудын шуктым сомылжо (функцийже). Повествований. Описаний.
- Лирический почеламут. Рифме. Лирический почеламутын сылнымутысо тўссўретше. Олицетворений, Эпитет. Метафор. Прозо ден почеламут кокласе икгайлык да ойыртемайт.
- Пўртўс теме кызытсе марий литературышто.

Тунемше ий мучашеш мом ыштен моштышаш

- Тўрлў жанран литератур произведенийым умылен лудшаш.
- Произведенийын темыжым, тўн шонымашыжым рашемдышаш.
- Произведенийым устан лудшаш: логический пералтышым да паузым, интонацийым кучылтшаш, текст дене келшышын ой йогыным эскерышаш.
- Содержанийым тўрлў йўн дене каласкалышаш (тичмашын, тўнжым ойырен, план почеш, герой ден событий-влаклан акым пуэн, геройын ойыртемайтше койышыжым почын).
- Произведенийым лончылымо да тўссўрет дене кылдалтше йодыш-влаклан вашмутым пуышаш.
- Текстым ужаш-влаклан шеледен, лўмым (вуймутым) пуэн моштышаш.
- Тўрлў произведенийласе герой-влакын койыш-шоктышыштым танастарышаш, икгайлыкым да ойыртемым муын моштышаш.
- Тўрлў авторын ик темылан возымо сылнымутыштым танастарышаш.
- Шке семын лудмо произведений-влакын содержанийыштым, герой ден событий-влакым палышаш.
- Тематике да жанр икгайлык негызеш шочмо литературым руш да моло калык литератур дене танастарышаш.
- Планым чонышаш, тўрлў сынан творческий пашам возышаш.
- Наизусть тунемшаш.

Урок шот доно тематический планировани

№ п/п	Урокын темыжы	Урокын типшы	Планируйумы результатвл³ (личностный, метапредметный, предметный)			эрт³рлмл дата	
			Личностный	Метапредметный	Предметный	План семлнь	фактически
1	Анзыл шамак	Комбинированный	Туан шая урокын керал ылмыжым ынгылаш.	Кер³л книг³м кышты моаш лимлм п³л³ш. Ядмашым шлнд³ш д³ тлдл³н ответлм лшке кл³л³ш.	Книг³ доно п³ш³м ышт³ш тыменяш	02.09	03.09
2	Халыкын устный творчествожы. Халык шая	У п³л³м³шлм н³лмл урок	Мыжыр доно, шукын п³ш³м лштен кердмлм ынгылаш.	Ынгылен лыдаш тыменяш. Шуку глц кер³л³м айыраш. Монолог с³н³н текстым лшт³ш.	Халыкын устный творчествожын керал ылмыжым ынгылаш. Дополнительный источник доно п³ш³м лштен мышташ.		
3	Тышты	У п³л³м³шлм н³лмл урок	Этика норма доно лшке шанымашым келесен мышташ.	Ядмашеш ответлм кл³л³ш. Шуку шанымаш глц т³ржлм айыраш. Ёшке шанымашым пинглдемден монолог с³н³н текстлм лшт³ш.	Дополнительный источник доно п³ш³м лштен мышташ.		
4	Халык п³л³вл³	У п³л³м³шлм н³лмл урок	Халыкын³крет годшен ышан ылмыжым шиж³ш.	Ынгылен лыдаш тыменяш. Книг³штлш дон лачок лл³м³ш лошты икань ылмым шиж³ш. Монолог дон диалог текстым лшт³ш.	Дополнительный источник доно п³ш³м лштен мышташ. Фольклорын шуку йиш жанрвл³жлм айырен мышташ.		
5	Акъяривл³	У п³л³м³шлм н³лмл урок	Халыкын³крет годшен ышан ылмыжым шиж³ш.	Текстым ынгылен лыдаш. Шаналтыде лштлм³ль попымы паштек лин кердшл случай лошты клл³м шиж³ш.	Дополнительный источник доно п³ш³м лштен мышташ.		
6	Халык творчествоын тыгыды жанрвл³жл	Йлмл лывыртымы урок (ЙЛ)	Ёшке вил³н, п³л³м³шл³н лнянл³ш.	Худа дон яжом айыраш тыменяш. Шуку ответ логлц кер³л³м айырен мышташ. Монолог с³н³н текстлм	Предмет доно н³лмл п³л³м³шлм пинглдемд³ш.		

				шанаш. п ³ ш ³ м џшке семџнь џштен керд ³ ш.		
7	«Ши пў ³ н Ши Пампалчы» ямак	У п ³ лџм ³ шџм н ³ лмџ урок	Пуры й ³ нг ³ н герой гань ли ³ ш, худа ваштареш кред ³ л ³ ш келмџм ынгылаш.	Геройвл ³ н кайышыштым цитата дон пингџдемд ³ ш. Ямакыштыш геройын портрет дон п ³ ш ³ жџ лоштыш кџлџм шиж ³ ш.	Текстым роль доно лыдмаш, интонацим тџшлџм ³ ш. Т ³ нгџн лыдмыжым д ³ шайыштмыжым колышт мышташ.	
8	Вџд хоза, Вџд кыва – шџдџ вим ш ³ рџшџ геройвл ³ .	Палџм ³ шџм пингџдемдџмџ урок	Пуры й ³ нг ³ н герой пример лиш ³ шлык.	Шанымашым монолог доно келесен мышташ, тидџл ³ н текстџштџ кер ³ л в ³ рџм мон мышташ. Шая доно эдемџм џнянд ³ рен мышташ.	Шанымашым цитата доно пингџдемд ³ ш. Текстл ³ н планым џшт ³ ш. Ямак семџнь иктешлџм ³ шџм џштен мышташ.	
9	Мары д ³ роды-йых халыквл ³ н ямакышты	Тоны лыдмым ланзылымы урок	Этикет норма доно џшкџмџм виден мышташ. Кер ³ л годым тымдышы гџц ядын мышташ. Й ³ лџм колышт мышташ.	Текстым ланзылаш. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П ³ ш ³ н сит ³ лык ылмым шижџн мышташ. Шая доно эдемџм џнянд ³ рен мышташ.	Бџшкетл ³ н веле пумы п ³ ш ³ м џштен шокташ.	
10	«Й ³ мдџ ли» — яратымы газетн ³	ЙЛП	Шачмы йџлмџ доно л ³ кшџ газет улы ылмы доно когоэшн ³ ш, газетџш сир ³ ш кымылангаш.	Сир ³ ш темым тумаян айыраш тыменяш. Туан йџлмџн пайдажым сирџм ³ штџ кычылташ.	Газетџм лыдын мышташ. Планым сираш. Заметкым сир ³ ш тыменяш.	
11	Пет Першут. «Кыткы сў ³ н» ямак	У п ³ лџм ³ шџм н ³ лмџ урок	Келшымаш керал гишан ынгылаш.	Геройвл ³ н кайышыштым цитата дон пингџдемд ³ ш. ² шџндар ³ ш цацен лыдаш.	Кер ³ л интонаци доно лыдын мышташ. Кер ³ л в ³ рџм айырен лыктын шайышт пуаш.	
12	Пет Першут. «Кыткы сў ³ н» ямак	Палџм ³ шџм пингџдемдџмџ урок.	Келшымаш керал гишан ынгылаш.	Лыдышым выразительно лыдмаш, текстышты сылны шамаквлам кычал моаш. Кер ³ л цитатым айыраш.	Шанымашым цитата доно пингџдемд ³ ш. Текстл ³ н планым џшт ³ ш. Ямак семџнь иктешлџм ³ шџм џштен мышташ.	
13	Халык келшџм ³ шџн кого вижџ.	Палџм ³ шџм пингџдемдџмџ урок	Халыквла лошты цаткыды кылым кычаш тыменяшш	Толерантность шанымаш доно п ³ лџмџ ли ³ ш д ³ толерантный ли ³ ш цацаш.	Кер ³ л интонаци доно наизусть лыдын мышташ.	

14	«Кыткы с ^{нд} л ^к шт ^л » фантази с ^н н текст	ЙЛП	Мары с ^л н ^л й ^л м ^л доно текст ^л м шанаш. Б ^ш ке п ^ш лан ^ш кым пуаш. Иктешлен мышташ.	Планым сираш. Ямакым ышке шанаш.	Планым сираш. Ямак с ^н н текст ^л м сир ^ш .		
15	Б ^ш ке сем ^л нь лымым ланзылымаш	Тоны лымым ланзылымы урок	Этикет норма доно ^л шк ^л м ^л м виден мышташ. Кер ^л годым тымдышы г ^л ц ядын мышташ. Й ^л м ^л м колышт мышташ.	Кер ^л информацим ^л шкевуя к ^л ч ^л моаш. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П ^ш н сит ^л лык ылмым шиж ^л н мышташ. Шая доно эдем ^л м ^л нянд ^л рен мышташ.	Б ^ш кетл ^н веле пумы п ^ш м ^л ^л штен шокташ.		
16	К ^л з ^л тш ^л жеп ^ш ш ямаквл ^ш («Й ^л м ^л ли» газет сем ^л нь)	ЙЛП	Туан йылмым яраташ. Заметка дон статьям сир ^ш кымылангаш.	Газетым лыдаш кымылангаш. Кызыт лакшы «Йамды ли» газетым лыдын, шайышт мышташ.	Йыр ылшым тышлен, сираш тыменяш.		
17	Ямакым тумаян ^л шке г ^л ц сир ^л м ^ш	ЙЛП	Туан йылмым яраташ. Халыкын ыш пайдажым ынгылаш .	Сир ^ш темым тумаян мышташ тыменяш. Туан й ^л м ^л н пайдажым сир ^л м ^ш т ^л кычылташ. Б ^ш ке п ^ш лан ^ш кым пуаш. Иктешлен мышташ.	Планым сираш. Ямак с ^н н текст ^л м сир ^ш .		
18	С. Чавайн. «Поэт ^л мем кыце л ^к т ^л ».	У п ^л м ^ш м ^л м н ^л м ^л урок	Вес ^л н ^л л ^л м ^ш корным тымень ^л н, ^л шк ^л л ^н корным ужын мышташ.	Текст ^л м к ^л т ^л к ^л н шайыштмы годым цитатым айырен мышташ. Тезис с ^н н планлан кер ^л предложением текст г ^л ц айырен мышташ.	Шанымашым цитата доно пинг ^л демд ^ш . Текстл ^н планым ^л шт ^ш .		
19	С. Чавайн. «Оты» лыдыш	У п ^л м ^ш м ^л м н ^л м ^л урок	Б ^ш ке п ^ш лан ^ш кым пуаш. Шанымашыш шоаш палшышы куштылгы й ^н м ^л моаш.	Хронологический таблицым ^л шт ^ш . Лыдышым выразительно лыдмаш. Партиурым кычылтмаш.	Хронологический таблиц ^л н кер ^л ж ^л м ынгылаш. Лыдышым ланзылен мышташ.		
20	С. Чавайн. «Оты» лыдыш	Пал ^л м ^ш м ^л м пинг ^л демд ^л м ^л урок	Б ^ш ке п ^ш лан ^ш кым пуаш. Й ^л м ^л м колышт мышташ.	Лыдыш текст ^л м й ^л анзылны юкым вашталтен наизусть лыдаш.	Кер ^л интонаци доно наизусть лыдын мышташ.		
21	Н.С. Мухин «Оты» лыдыш	У п ^л м ^ш м ^л м н ^л м ^л урок	Б ^ш ке п ^ш лан ^ш кым пуаш. Шанымашыш шоаш палшышы куштылгы	Хронологический таблицым ^л шт ^ш . Лыдышым выразительно лыдмаш.	Хронологический таблиц ^л н кер ^л ж ^л м ынгылаш. Лыдышым		

			Й°нꞏм моаш.	Партитурым кычылтмаш.	ланзылен мышташ.		
22	Н.С.Мухин «Кеквл³», «Йолагай ден Пулагай» лыдышвл³	У п³лꞏм³шꞏм н³лмꞏ урок	Вес эдемꞏн ойхыжым ынгылаш, °ркꞏ пурыш ак шокты.	Лыдыш семꞏнь планым ышт³ш. Лыдышым выразительно лыдмы годым партитурым кычылтмаш.	Лыдышым ланзылен мышташ.		
23	Г.Микай. «М°ск³ игꞏ» басня	У п³лꞏм³шꞏм н³лмꞏ урок	Пуры кымылан лиаш. М°ск³игꞏн гань кайыш пурыш ак шокты.	Лишыл эдемвлам шотеш пишташ тымдымаш. Ава гишан шайыштмашым сираш. Ылымашым тышлаш тымдаш	Ядмашеш тор ответым пуаш.		
24	Г.Микай. «Пармы» басня. Лит. теори	У п³лꞏм³шꞏм н³лмꞏ урок	Шонгы дон пармын кайышышты гиш³н иктешлꞏм³шым ышт³ш.	Басня текстꞏм юкым вашталтен лыдаш. Текст семꞏнь иктешлꞏм³шым ꞏштен мышташ.	Ядмашеш тор ответым пуаш.		
25	Г.Микай. «Пармы» басня	Палꞏм³шꞏм пингꞏдемꞏмꞏ урок	Б³шке п³ш³лан³кым пуаш. Й³лꞏм колышт мышташ. Пуры кымылан лиаш.	Басня текстꞏм й³л анзылны юкым вашталтен наизусть лыдаш. Тангын лыдмыжым да шайыштмыжым колышт мышташ.	Кер³л интонаци доно наизусть лыдын мышташ.		
26	«Махань эдемꞏм шотеш ак пиштеп?»	ЙЛП	Худа кайышан эдемꞏм цил³н шꞏк³лыт шанымашым ыншылаш.	Б³шке п³ш³лан³кым пуаш. Тр³ль агыл ылмым ынгылен мышташ. Иктешлꞏм³шꞏм ꞏштен мышташ.	Тыменьꞏ произведенивл³ семын иктешлꞏм³шꞏм ꞏштен мышташ. Сочинени сирꞏмꞏ навыкым ви³нгд³ш. Текстлан планым ꞏштен мышташ.		
27	Б³шке семꞏнь лыдмым ланзылымаш	Тоны лыдмым ланзылымы урок	Этика норма доно ꞏшке шанымашым келесен мышташ. Кер³л годым тымдышы гꞏц ядын мышташ. Й³лꞏм колышт	Кер³л информацим ꞏшкевуя кꞏч³л моаш. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П³ш³н сит³лык ылмым шижꞏн мышташ.	Б³шкетл³н веле пумы п³ш³м ꞏштен шокташ.		

			мышташ.	Шая доно эдемүм үнянд³рен мышташ.			
28	Басным үшке гүц шанымаш	ЙЛП	Худа дон яжом айырен мышташ. Моральым келесен мышташ.	Сир³ш темым тумачен айыраш тыменяш. Туан йүлмүн пайдажым сирүм³штү кычылташ.	Лыдыш срүмү законвл³ доно п³лүмү ли³ш. Басным сираш тыменяш. Текстлан планым үштен мышташ.		
29	М.Шкетан. «Митюн уке³тяж³т» шайыштмаш	У п³лүм³шүм н³лмү урок	Эдемүн кымылжым, ойхыжым шижаш. весүвл³м ж³л³й³ш тыменяш.	Лыдым годым кер³л информациям³шүнд³р³ш цацаш. Текстүштү ылшы нелү ситуациям кер³л юк доно лыдаш. Ядмашеш тор ответым пуаш. Текстүштү природын рольжым шиж³ш.	Шайыштмашышты анжыктымы событин ви³н толмыжым ужын мышташ.		
30	М.Шкетан. «Митюн уке³тяж³т» шайыштмаш	Палүм³шүм пингүдемдүмү урок	Первишү дон кызүтшү үлым³шүм т³нг³шт³рен мыштымаш, тыменяш кер³лүм ынгылымаш.	Лыдым годым кер³л информациям³шүнд³р³ш цацаш. Иктешлүм³шүм үштен мышташ. Геройвл³ кайышышты семүн группируйымаш.	Текстүм юкым вашталтен лыдаш. Текстүн чангалтмыжым түшл³ш.		
31	М.Шкетан. «Митюн уке³тяж³т» шайыштмаш	Палүм³шүм пингүдемдүмү урок	Вырсы халыкчан махань эксыкым кандымыжы гишан шаналтымаш.	Гражданский вырсы годшы нелы жеп доно палымы лиаш. Гражданский войнашты ылшывла гишан пален налаш цацымаш.	Текстүм юкым вашталтен лыдаш. Текстүн чангалтмыжым түшл³ш.		

32-33	«Митюн ҫшке анзыкылыкшы верц кычедалмҫжҫ»	ЙЛП	Эдем ҫшке цашҫжым ҫшке тапта шанымашым ынгылымаш.	Бҫшке п³ш³лан³кым пуаш. Т³р³ль агыл ылмым ынгылен мышташ. Иктешлҫм³шҫм ҫштен мышташ.	Тыменьмҫ произведени гҫц кер³л в³рҫм айырен, иктешлҫм³шҫм ҫшт³ш. Сочинени сирҫмҫ навыкым ви³нгд³ш. Текстлан планым ҫштен мышташ.		
34	Шабдар Осып «Тҫшк³ ви доно» повесть	У п³лҫм³шҫм н³лмҫ урок	Тҫшк³ п³ш³н кер³л ылмыжым ынгылаш.	Лыдмы годым кер³л информацим³шҫнд³р³ш цацаш. Иктешлҫм³шҫм ҫштен мышташ. Геройвл³ кайышышты семҫнь группируйымаш.	Текст гыц кер³л в³рҫм айырен лыктын лыдаш. Ядмашеш тор ответым пуаш.		
35	Шабдар Осып «Тҫшк³ ви доно» повесть	Палҫм³шҫм пингҫдемдҫмҫ урок	Кого эдемҫн тетя коллективышты рольжым ынгылаш.	Лыдмы годым кер³л информацим³шҫнд³р³ш цацаш. Проза йҫлмҫм ланзылаш тыменяш. Прозаический произведением юкым тор шынден лыдын мышташ.	Ядмашеш тор ответым пуаш. Текст гыц кер³л в³рҫм айырен лыктын лыдаш.		
36	Повестыын йҫлмҫжҫ. Литература теори.	Палҫм³шҫм пингҫдемдҫмҫ урок	Этика норма доно ҫшке шанымашым келесен мышташ. Кер³л годым тымдышы гҫц ядын мышташ. Й³лҫм колышт мышташ.	Проза йҫлмҫм ланзылаш тыменяш. Кер³л цитатым доно шаям пингыдемдаш. Иктешлҫм³шҫм ҫштен мышташ.	Текст гыц кер³л в³рҫм айырен лыктын лыдаш. Ядмашеш тор ответым пуаш.		
37	Миклай Казаков «Миша» лыдыш	У п³лҫм³шҫм н³лмҫ урок	Шачмы вел д³ эдем лошты кҫл ылмым ынгылымаш. Шачмы велҫм изинекок яраташ келмҫм ынгылымаш.	Лыдмы годым кер³л информацим³шҫнд³р³ш цацаш. Поэзи йҫлмҫм ланзылаш тыменяш. Лыдышым юкым тор шынден лыдын мышташ.	Текст гыц кер³л в³рҫм айырен лыктын лыдаш. Лыдыш йҫлмҫм ланзылен мышташ. Партиурым ҫшт³ш.		

38	Миклай Казаков «Миша» лыдыш	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемдꞑмꞑ урок.	Шачмы вел д³ эдем лошты кꞑл ылмым ынгылымаш. Шачмы велꞑм изинекок яраташ келмꞑм ынгылымаш.	Тангын лыдмыжылан оценкым пуаш. Книгаштыш картин семынь шайышташ.	Кер³л интонаци доно наизусть лыдын мышташ.		
39	И.Одар. «Лўдꞑшвл³» шайыштмаш	У п³лꞑм³шꞑм н³лмꞑ урок	Луддымы да патыр лиаш. Разный ситуациштꞑ ꞑшкꞑмꞑм кычен мышташ.	Шайыштмашын темыжым да идеяжым келесен мыштымаш. Шайыштмашым выразительно лыдмаш. Текст гыц кер³л в³рꞑм айырен лыктын, вес п³шаштꞑ кычылт мышташ. Авторын йꞑлмꞑжꞑм сек пꞑсꞑ лаштыкышты тꞑшл³ш.	Текст гыц кер³л в³рꞑм айырен лыктын лыдаш. Диалогым лыдын мышташ.		
40	Лўдꞑшл³ жепꞑн тетявл³н ꞑшкꞑмꞑштꞑм кычымышты.	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемдꞑмꞑ урок	Луддымы да патыр лиаш. Разный ситуациштꞑ ꞑшкꞑмꞑм кычен мышташ.	Текст гыц кер³л в³рꞑм айырен лыктын, вес п³шаштꞑ кычылт мышташ. Книгаштыш картин семынь шайышташ. Ядмашеш ꞑшке шанымашым келесен мышташ. Иктешлꞑм³шꞑм ꞑштен мышташ.	Этикет норма доно кер³л интонаци доно шайышт мышташ.		
41	Лфдꞑшвл³: лачок ³ль агыл	ЙЛП	Луддымы да патыр лиаш. Разный ситуациштꞑ ꞑшкꞑмꞑм кычен мышташ.	Бꞑлꞑм³шꞑштꞑ лишꞑ ситуацивл³м ынгылдарен мышташ.			
42	Н.Ильяков. «Луатик кролик» шайыштмаш	У п³лꞑм³шꞑм н³лмꞑ урок	Семняштꞑ ³тя-³в³н рольышты гиш³н шаналташ. Бꞑдꞑр³м³ш махань лиш³шлык? Пфэргꞑ кыце воспитывайышашлык.	Текст гыц кер³л информацим айырен лыктын мышташ. Геройвл³н поступокыштылан ³кꞑм пуэн мышташ. Геройвл³ в³рꞑш ꞑшкꞑмꞑм шꞑнден мышташ.	Кер³л интонаци доно текстꞑм лыдын мышташ. Ядмашеш тор ответым пуаш.		
43	Н.Ильяков. «Луатик кролик» шайыштмаш	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемдꞑмꞑ урок	Геройын торым попен кердмꞑжым ³кл³ш.	Геройын тꞑнг шанымашыжым рашемд³ш. Бꞑшке шанымашым ꞑнянд³рен ынгылдарен	Текст гыц кер³л информацим айырен лыктын мышташ. Ядмашеш тор ответым		

				мышташ кер ³ л цитатым кычылташ.	пуаш.		
44	«Самынетым т ^о рл ³ ш виэт сит ³ ма?» текст	ЙЛП	Бїшке самыньжым жеп ^ц шт ^ц ж ^ц веле т ^о рл ^ц ш ^ц яжо эдем лин кердм ^ц м ынгылаш.	Туан й ^ц лм ^ц н пайдажым сир ^ц м ³ шт ^ц кычылташ. Бїшке п ³ ш ³ лан ³ кым пуаш. Т ^о р ³ ль агыл ылмым ынгылен мышташ. Иктешл ^ц м ³ ш ^ц м ^ц штен мышташ.	Тыменьм ^ц произведени г ^ц ц кер ³ л в ³ р ^ц м айырен, иктешл ^ц м ³ ш ^ц м ^ц шт ³ ш. Сочинени сир ^ц м ^ц навыкым ви ³ нгд ³ ш. Текстлан планым ^ц штен мышташ.		
45	Бїшке сем ^ц нь лыдмым ланзылымаш	Тоны лыдмым ланзылымы урок	Этика норма доно ^ц шке шанымашым келесен мышташ. Кер ³ л годым тымдышы г ^ц ц ядын мышташ. Й ³ л ^ц м колышт мышташ.	Текст гыц кер ³ л информациям айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П ³ ш ³ н сит ³ лык ылмым шиж ^ц н мышташ. Шая доно эдем ^ц м ^ц нянд ³ рен мышташ.	Бїшкетл ³ н веле пумы п ³ ш ³ м ^ц штен шокташ.		
46	А.Александров-Арсак «Тау, ³ ви» лыдыш	У п ³ л ^ц м ³ ш ^ц м н ³ лм ^ц урок	Эдем ^ц н ^ц л ^ц м ³ ш ^ц шт ^ц жы ³ в ³ н в ³ рж ^ц м ынгылаш. Аван пашажым ужаш тыменяш.	Лыдымы годым кер ³ л информациям ³ ш ^ц нд ³ р ³ ш цацаш. Лыдышым юкым тор шынден лыдын мышташ.	Лыдышым ланзылен мышташ, темыжым да идеяжым, тангаштарымы шамаквлам мон да келесен мыштымаш.		
47	З.Дудина « ² в ³ доно иквареш» лыдыш	У п ³ л ^ц м ³ ш ^ц м н ³ лм ^ц урок	² в ³ н сек лиш ^ц л эдем ылмыжым ынгылаш.	Тангын лыдыжылан оцкым пуаш Геройын кайышыжым тышлен мыштымаш. Текстшты сылны шая саралтышвлам мон мыштымаш.	Лыдыш й ^ц лм ^ц м ланзылен мышташ. Партитурым ^ц шт ³ ш		
48	Бїшке сем ^ц нь лыдмым ланзылымаш	Тоны лыдмым ланзылымы урок	Этика норма доно ^ц шке шанымашым келесен мышташ. Кер ³ л годым тымдышы г ^ц ц ядын мышташ. Й ³ л ^ц м колышт мышташ.	Текст гыц кер ³ л информациям айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П ³ ш ³ н сит ³ лык ылмым шиж ^ц н	Бїшкетл ³ н веле пумы п ³ ш ³ м ^ц штен шокташ. Лыдышым ланзылен мышташ, темыжым да идеяжым, тангаштарымы		

				мышташ. Шая доно эдемꞑм ꞑнянд³рен мышташ.	шамаквлам мон да келесен мыштымаш.		
49	²в³-кечꞑ	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемдꞑмꞑ урок.	²в³н сек лишꞑл эдем ылмыжым ынгылаш. Авам перегаш да аклен мышташ кымылангаш.		Кер³л интонаци доно наизусть лыдын мышташ. Ядмашеш тор ответым пуаш		
50	«²виэм, шергак³нем»	ЙЛП	²в³н сек лишꞑл эдем ылмыжым ынгылаш. Авам перегаш да аклен мышташ кымылангаш.	Туан йꞑлмꞑн пайдажым сирꞑм³штꞑ кычылташ. Ёшке п³ш³лан³кым пуаш. Т³р³ль агыл ылмым ынгылен мышташ. Иктешлꞑм³шꞑм ꞑштен мышташ.	Тыменьꞑ произведени гꞑц кер³л в³рꞑм айырен, иктешлꞑм³шꞑм ꞑшт³ш. Сочинени сирꞑмꞑ навыкым ви³нгд³ш. Текстлан планым ꞑштен мышташ.		
51	К.Беляев «Изи тум» шайыштмаш	У п³лꞑм³шꞑм н³лмꞑ урок	Текстꞑн лꞑмжꞑ дон герой лоштыш иканьым ужын мышташ. Природым сылнештараш да перегаш тыменяш.	Лыдмы³ль колыштмы годым кер³л информацим айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П³ш³н сит³лык ылмым шижꞑн мышташ. Шая доно эдемꞑм ꞑнянд³рен мышташ.	Шайыштмашым сꞑлнꞑн лыдмаш. Тынг шанымашым мон мышташ да ланзылаш.		
52	К.Беляев «Изи тум» шайыштмаш	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемдꞑмꞑ урок	Анзылныжы цельым ужшы эдем хоть-кынамат шанымашкыжы шоэш шанымашым ынгылаш.	Лыдмы³ль колыштмы годым кер³л информацим айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П³ш³н сит³лык ылмым шижꞑн мышташ. Шая доно эдемꞑм ꞑнянд³рен мышташ.	Шайыштмашын тема дон идейжым п³л³ш.		
53	В.Колумб «Шꞑргꞑ ямак» лыдыш	У п³лꞑм³шꞑм н³лмꞑ урок	Пурь шанымашан эдем цил³ в³ре ꞑшꞑланжы сусум моэш шанымашым ынгылымаш.	Лыдмы³ль колыштмы годым кер³л информацим айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно	Лыдыш йꞑлмꞑм ланзылен мышташ.		

				келесен мышташ..			
54	А.Фёдоров «Выле-выле», «Тъыри», «Шыжвѣк» шайыштмашвл³	У п³лѣм³шѣм н³лмѣ урок	Порттум тышлаш тыменяш.	Лыдымы ³ль колыштмы годым кер³л информаций айырен лыктын мышташ. Юкым т°р шынден лыдаш.	П°рттѣ картиным анжыктышы кѣтѣк шайыштмашвлан айыртемѣштѣм шижѣн мышташ.		
55	Шадт Булат «Ши памаш» лыдыш. Литература теори	У п³лѣм³шѣм н³лмѣ урок	Бшке туан шачмы варым шымлаш да яраташ тыменяш.	Лыдымы ³ль колыштмы годым кер³л информаций айырен лыктын мышташ. Юкым т°р шынден лыдаш. Тангын лыдыжылан оценкым пуаш	Лыдыш йѣлмѣм ланзылен мышташ.		
56	Бшке семѣнь лыдымы ланзылымаш	Тоны лыдымы ланзылымы урок	Этика норма доно ѣшке шанымашым келесен мышташ. Кер³л годымы тымдышы гѣц ядын мышташ. Й³лѣм колышт мышташ.	Текст гыц кер³л информаций айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П³ш³н сит³лык ылмым шижѣн мышташ. Шая доно эдемѣм ѣнянд³рен мышташ. Махань ядмаш лин кердымы шижаш.	Бшкетл³н веле пумы п³ш³м ѣштен шокташ.		
57	«К³нгѣжѣм шѣргѣштѣ»	ЙЛП	Туан сандалыкнан пайдажым перегаш тыменяш.	Туан йѣлмѣн пайдажым сирѣм³штѣ кычылташ. Бшке п³ш³лан ³кым пуаш. Т°р ³ль агыл ылмым ынгылен мышташ.	Сочинени сирѣмѣ навыкым ви³нгд³ш. Текстлан планым ѣштен мышташ.		
58	С.Вишневский «Мары с³нд³лѣк» лыдыш	У п³лѣм³шѣм н³лмѣ урок	Шачмы в³рѣн цевержым ужаш да когоэшнаш тыменяш.	Лыдымы ³ль колыштмы годым кер³л информаций айырен лыктын мышташ. Юкым т°р шынден лыдаш.	Лыдыш йѣлмѣм ланзылен мышташ.		
59	С.Вишневский «Мары с³нд³лѣк» лыдыш	Палѣм³шѣм пингѣдемдѣмѣ урок.	Шачмы в³рѣн цевержым ужаш да когоэшнаш тыменяш.	Бшкымѣн д³ т³нгын лыдыжылан оценкым пуаш.	Кер³л интонаци доно наизусть лыдын мышташ.		
60	Надежда	У п³лѣм³шѣм	Пашкуды халык	Лыдымы ³ль колыштмы	Лыдыш йѣлмѣм		

	Сильби «Шѳмбел Чуваш мл³ндем» лыдыш	н³лмꞑ урок	литература доно п³лꞑмꞑ ли³ш. Каждыйлан шачмы в³ржꞑ сек лишꞑл ылмым ынгылаш.	годым кер³л информаций айырен лыктын мышташ. Юкым т³р шынден лыдаш.	ланзылен мышташ		
61	Бѳшке семꞑнь лыдым ланзылымаш	Тоны лыдым ланзылымы урок	Этика норма доно ꞑшке шанымашым келесен мышташ. Кер³л годым тымдышы гꞑц ядын мышташ. Й³лꞑм колышт мышташ.	Текст гыц кер³л информаций айырен лыктын мышташ. Шанымашым монолог доно келесен мышташ. П³ш³н сит³лык ылмым шижꞑн мышташ. Шая доно эдемꞑм ꞑнянд³рен мышташ. Махань ядмаш лин кердым шижаш.	Бѳшкетл³н веле пумы п³ш³м ꞑштен шокташ.		
62- 63	«Шачмы в³рем»	ЙЛП	Шачмы в³рꞑм макташ, тꞑдꞑ доно когешн³ш.	Туан йꞑлмꞑн пайдажым сирꞑм³штꞑ кычылташ. Бѳшке п³ш³лан³кым пуаш. Т³р³ль агыл ылмым ынгылен мышташ. Иктешлꞑм³шым ꞑштен мышташ.	Сочинени сирꞑмꞑ навыкым ви³нгд³ш. Текстлан планым ꞑштен мышташ.		
64	Литература теори д³ истори гꞑц сведенивл³м ³шꞑнд³рꞑм³ш	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемꞑмꞑ урок.	П³лꞑм³шꞑм н³лмꞑм ынгылаш, эче шуыракым п³л³ш цацаш.	Иктешлꞑм³шым ꞑштен мышташ д³ кер³л годым кычылт мышташ.			
65	И мыч тыменьꞑм иктешлꞑм³ш	Палꞑм³шꞑм пингꞑдемꞑмꞑ урок.	П³лꞑм³шꞑм н³лмꞑм ынгылаш, эче шуыракым п³л³ш цацаш.	Иктешлꞑм³шым ꞑштен мышташ д³ кер³л годым кычылт мышташ.			
66	Резервный урок						
67	Резервный урок						
68	Резервный урок						

